

Raymund Piotrowski despre limba română

Ala SAINENCO, dr., conf. univ.

Ipostazele în care se manifestă un om de știință sînt multiple și diverse. Or știința, în prezența de a deține adevărul, condiționează implicarea nemijlocită a celor care o profesază în domeniile concrete de cercetare sau în domenii cu care știința respectivă tangentează doar, în spații în care activează sau pe care le-au vizat doar.

Activitatea lingvistică a savantului Raymund Piotrowski este, în general, cunoscută în R. Moldova, numele domniei sale fiind unul de referință în domeniu.

Raymund Piotrowski este cunoscut, în același timp, și nu doar de lingviștii de la noi, drept un susținător consecvent și înflăcărat al limbii române: „ne-a susținut cu înflăcărare, ca romanist notoriu, în momentele cruciale de renaștere națională, de revenire la valorile autentice, prin articole, luări de cuvînt la radio și TV, la conferințe și la întrevederile cu potențaii care puteau fi convinși numai la Moscova și Lenin-grad”, afirma academicianul Silviu Berejan.

Apropierea sa de limba română a fost motivată, după cum afirmă savantul însuși într-un interviu acordat revistei *Limba Română*, prin: „*Primo*, eram conștient că, pentru a fi un romanist calificat (cum doream eu să fiu), era obligatorie cunoașterea materialului românesc; *secundo*, pentru noi, polonezii, România, poporul român reprezintă un aliat vechi, un prieten din copilărie, un amic „din a vechimei zile”, cum se spune; *terțio*, au contat amintirile mamei” [1, 64]. Mama savantului, trebuie să spunem, era de origine bielaruso-polono-germană, dar știa puțin limba

română, bunicul ei după tată fiind „căsătorit cu o moldoveancă din Basarabia”. Inițierea în domeniul culturii și limbii române i-a făcut-o, prin urmare, mama („mama ne-a povestit multe despre natura pitorească a Moldovei, despre țăranii moldoveni – oameni sinceri, naivi și sinceri” [idem]).

Mai târziu însă, după un studiu sistematic al limbii române (pe care îl începuse în anul 1941), lingvistul avea să afirme: „limba română posedă specificul și originalitatea cea mai mare în comparație cu alte limbi romanice; acest strat lingvistic îi dă limbii române un specific enigmatic, incomparabil și delicios față de celelalte limbi romanice”. Năzuința de a descifra acest specific enigmatic a reprezentat, după cum mărturisește lingvistul, „cea mai importantă motivație în studiul [...] sistematic al limbii române”.

Această înțelegere și apreciere a importanței limbii române pentru studiul limbilor romanice oferă o nouă motivație (nu singura însă) implicării savantului în politica lingvistică din Republica Moldova: ca om de știință R. Piotrowski era cointerestat nemijlocit în păstrarea unui domeniu important al cercetării. Or, la o analiză atentă a mecanismului sinergetic de autoreglare a limbii române din Basarabia, lingvistul constată o dezechilibrare a acestuia, fapt care „cauzează dezorganizarea sistemelor ei”. Această stare de fapt a limbii române se explică, și în opinia lui R. Piotrowski, prin mecanismul dezvoltat și aplicat în perioada sovietică.

În politica lingvistică din această perioadă, savantul distinge trei perioade:

- troțkisto - leninistă, cînd „construcția lingvistică orientată spre revoluția comunistă permanentă pe scară mondială, încuraja dezvoltarea limbilor locale” [2, 242];
- stalinistă și poststalinistă, „orientată spre ideea imperială de construire a socialismului într-o singură țară, iar apoi de difuzare a acesteia în tot lagărul socialist” [ibidem, 243];
- postsovietică, care „se caracterizează prin tentative de a revigora limbile naționale” [ibidem, 243].

Dereglarea mecanismului sinergetic al limbii române, de altfel ca și al altor limbi, s-a produs în perioada a doua, cînd „creșterea consecventă a prestigiului politico - economic și cultural al limbii ruse imperiale a dus la situația în care, în majoritatea limbilor naționale, raportul de stiluri a rămas, spre începutul anilor '90, incomplet”. Drept rezultat, sistemul de stiluri al limbii române și terminologia tehnico - științifică națională au fost distruse. Consecințele dereglării mecanismului sinergetic s-au manifestat însă nu doar la nivelul arhitectonicii limbii, ci și la nivelul structurii ei, vizînd tehnica virtuală la nivel de normă, sistem și chiar tip: „observăm sărăcia rezervelor lexicale și compensarea lor din contul lexicului limbii imperiale, pe urmă simplificarea radicală a structurii sintactice cu denaturarea concomitentă a unor raporturi gramaticale normative” [ibidem, 246]. Mai mult, politica lingvistică din acest spațiu, politică, care a fost, de fapt, o continuare a celei promovate de imperiul țarist, caracterizată printr-o consecvență uimitoare într-o perioadă destul de lungă – 150 de ani – a dus „la schimbări serioase, mai întîi, în atitudinea vorbitorilor față de limbile lor materne” [3, 66]. În același sens, și Silviu Berejan menționa că „basarabenilor li s-a inoculat mulți zeci de ani și prin mijloace dintre cele mai variate (unele de-a dreptul monstruoase!) că ar fi altceva decît întregul din care istoricește făceau parte organică. Tocmai de aceea basarabenii au încetat treptat să mai simtă și să mai

cugete românește, adică să se conceapă pe sine ca parte componentă a întregului original” [4, 58-59].

În această situație, „ocrotirea limbii române în Republica Moldova” devine „o problemă vitală” [5, 63] și nu doar în sine, ci „ca însemnătate vitală pentru viitorul popoarelor din ambele țări romanice ale Europei Centrale”.

Aspectul manipulabil (nu singurul însă) al problemei în spațiul basarabean a fost și rămîne denumirea corectă a limbii române, aspect care are o istorie tot atît de veche ca politica de aici. „Acest termen a fost un instrument al politicii imperiale țariste, iar apoi al politicii imperiale stalinist - bolșevice. Menirea acestui instrument era de a izola Basarabia, iar mai tîrziu – Republica Moldova de arealul românesc”. Problema denumirii limbii vorbite în Basarabia are, în opinia lui R. Piotrowski, trei aspecte:

- aspectul științific, mai exact, istorico - lingvistic;
- aspectul politico - cultural;
- aspectul economico - pragmatic.

Aspectul științific, care reflectă obiectiv situația lingvistică de aici, este, în același timp, aspectul cel mai clar și mai argumentat, dar în același timp, ignorat de forțele politice. Acest aspect ar presupune neconfundarea tipului de vorbire „ierarhic subordonat – graiul moldovenesc – cu limba română literară ca tip de vorbire supraordonat”. „Nu putem utiliza, afirmă în continuare R. Piotrowski, deci două sintagme – *limba moldovenească* și *limba română* – pentru marcarea unei singure noțiuni: una – *limba română* – pentru România și alta – *limba moldovenească* – pentru Republica Moldova” [6, 39]. Aspectul științific însă, după cum o demonstrează și situația de astăzi, este subordonat aspectelor politico - cultural și economico-pragmatic.

Și deși a rezolva problemele limbii materne „printr-o trăsătură de condei administrativ este greșit, imoral și antipopular” [7, 242] și „nici un conducător de stat, fie dl V. Voronin, V. Tarlev sau oricare altul, nici alți funcționari de stat nu sînt în drept și în măsură să abată torentul limbii popu-

lare și literare din albia sa" [ibidem, 244], totuși, consideră savantul, „este necesară influența unei atitudini constructive „de sus” sprijinită de resursele materiale și financiare necesare” [8, 67].

Direcțiile de recuperare a limbii române în R. Moldova sînt, în opinia lingvistului, următoarele:

- utilizarea limbii naționale peste tot - la nivel statal, administrativ, ceea ce trebuie să se îmbine cu

propagarea ei în mass - media, cinema și literatură artistică - la un înalt nivel estetic;

- predarea ei în școală, minuțios gîndită și științific întemeiată, folosindu-se metodici de instruire moderne, inclusiv tehnologia lingvistică computerizată, poșta electronică și Internet în limba națională;

- recuperarea terminologiei naționale care se află într-o stare catastrofală [9, 246].

Referinte bibliografice:

1. Berejan, S. *Pierderea identității lingvistice și etnice. In: Identitatea limbii și literaturii romane in perspectiva globalizării*, Iași, 2002.
2. Piotrowski, R. *O problemă vitală – ocrotirea limbii romane in republica Moldova. In: Limba Română*, 2006, nr. 4 - 6.
3. Piotrowski, R. *Ocrotirea limbii și culturii naționale. In: Revistă de lingvistică și știință literară*, 1998, nr.3.
4. Piotrowski, R. *O problemă vitală...*
5. Piotrowski, R. *O problemă vitală...*
6. Piotrowski, R. *O limbă cu două denumiri. In: Limba Romană*, 2003, nr.6-10.
7. Piotrowski, R. *Ocrotirea limbii...*
8. Piotrowski, R. *O problemă vitală...*
9. Piotrowski, R. *Ocrotirea limbii...*